DODATEK TYGODNIOWY

do Gazety Lwowskiej.

Prenumerata na „Dodatek Tygodniowy“ osobno wynosi rocznie: w miejscu 4 złr., z przesyłką pocztową 5 złr. wal. austr.

№ 5. Dnia 1. Lutego 1868.

Wychowanie publiczne.

Dotacye szkół ludowych w Galicyi.

(Ciąg dalszy. — Ob. nr. 1., 2., 3. i 4.)

14. Powiat Brzeżański.

Szkoła główna w Brzeżanach. Dotacya 1365 zł., 120 zł. pauszale, dwór dodaje 30 sągów drzewa. Patronem gmina.

Szkoła główna parafialna dla panien w Brzeżanach. Nauczycielka pobiera 262 zł. 50 c., pomieszkanie i 12 sągów drzewa opałowego. Pomocnica 126 zł. i 31 zł. 50 c. na pomieszkanie.

Liczba porządkowa	Miejsce szkoły	Szkoła systemizowana – Dotacya w pieniąd. złr.	c.	naturaliach: zboża mierzyc	wiązek słomy	ogród	drzewa sągów	Komu przysługa prawo prezentacyi
1	Kozłów	193	20	8	—	$\frac{1}{2}$ morg.	6	r. k. Arcybiskup
		36 na stróża						
2	Kozowa	143	85	26	—	—	4	Wy. K. Szeliski
		12 60 na stróża						
3	Taurów	136	50	40	10 kóp	—	—	r. k. Arcybiskup
4	Budyłów	125	—	36	4 kopy	—	—	gm. i łać. prob.
5	Augustówka	117	—	45	—	—	—	gmina
6	Ceniów	120	5	$27\frac{1}{2}$	$6\frac{1}{2}$ k.	—	—	„
		6 30 tymczasowo						
7	Horodyszcze	79	8	$32\frac{1}{2}$	$8\frac{1}{2}$ k.	—	—	r. k. Arcybiskup
8	Krzywe	144	90	$31\frac{1}{2}$	4 kopy	ogród	—	gmina
		3 15 tymczasowo						
9	Mieczyszczów	121	80	$14\frac{1}{2}$	—	—	opał	„
10	Olchowiec	77	49	22	—	—	„	„
11	Płaucza wielka	99	75	16	—	—	4	„
12	Płaucza mała	66	—	30	3 kopy	—	—	
13	Polutory	185	96	$27\frac{3}{8}$	8 kóp	—	—	„
14	Słobudka	90	—	$28\frac{1}{2}$	7 kóp	—	—	r. k. Arcybiskup
15	Szybolin	226	80	2	krowa	—	—	gmina
16	Wybudów	127	28	40	12 kóp	—	—	„
		20 na opał						„
17	Narajów	111	37	—	—	—	6	„
18	Kurzany	92	75	10	—	—	6	gmina
19	Kołów	115	31	—	2k. 58 w.	—	—	„
		5 50 tymczasowo						
20	*Kalne	55	—	24	—	—	—	„
21	*Sarańczuki	105	—	24	—	ogród	10	„
22	*Słoboda	105	—	53	5 kóp	„	—	„
23	*Ryszki							
24	*Dryszczów							
25	*Koniuchy							
26	*Dubszcze							
27	*Hinowce							
28	*Kozówka							
29	*Kuropatniki							
30	*Leśniki	Proboszcz uczy dzieci wraz z diakiem						
31	*Łapszyn							
32	*Płotycze							
33	*Pokropiwna							
34	*Poruczyn							
35	*Tauron							
36	*Złoczówka							
37	*Żuków							

15. Powiat Rohatyński.

Liczba porządkowa	Miejsce szkoły	złr.	c.	zboża mierzyc	wiązek słomy	ogród	drzewa sągów	Komu przysługa prawo prezentacyi
1	Bursztyn	240	—	—	—	—	—	ks. Eleonora Jabłonowska
2	Bołszowce	178	50	—	—	—	opał	Bołszowski klasztor Karmelitów
3	Konkolniki	102	—	—	—	$735\,\square^{0}$	—	r. k. Arcybiskup
4	Babuchów	100	—	20	—	$540\,\square^{0}$	—	gmina i proboszcz
5	Czesniki	68	10	12	—	—	5	gmina
6	Dziczki	80	—	—	—	—	—	gmina i proboszcz
7	Herbutów	105	—	—	—	—	15 fur	gmina
8	Koniuszki	105	—	20	—	—	—	gmina i proboszcz
9	Korostowice	98	91	—	—	—	3	gmina
10	Kunaszów	162	75	—	—	1m $435\,\square^{0}$	—	„
11	Lipica górna	105	—	20	—	—	—	gmina i proboszcz
12	Luczyńce	100	—	24	—	—	—	„
13	Meducha	105	—	—	—	$\frac{1}{2}$ morg.	—	gmina
14	Międzyhorce	70	—	10	—	—	4	„
15	Nastaszczyn	65	94	29	—	—	—	„
16	Obelnica	50	—	20	—	—	—	„
17	Podgrodzie	100	93	—	—	—	30 fur	„
18	Potok	70	—	12	—	—	—	gmina i proboszcz
19	Puhów	105	—	48	—	—	10	gmina
20	Putiatyńce	100	—	20	—	—	—	gmina i proboszcz
21	Sarnki średnie	105	—	—	—	2 morg.	6	dwór
22	Skomorochy nowe	106	—	—	—	—	—	gmina
23	Skomorochy stare	Dotacya w pertraktacyi						
24	Świstelniki	72	10	$9\frac{1}{2}$	—	$\frac{1}{4}$ morg.	opał	„
25	Ujazd	50	—	20	—	—	„	gmina i proboszcz
26	Wierzbiłowce	80	—	8	—	$\frac{1}{4}$ morg.	„	„
27	Załanów	63	—	20	—	$1029\,\square^{0}$	„	„
28	Załucze	100	—	12	—	—	opał	gmin. i proboszcz
29	Zelibory	63	—	—	—	3 morg.	„	gmina
30	Zolczów	100	—	20	—	$\frac{1}{4}$ morg.	„	gmin. i proboszcz
31	Czercze	142	53	—	—	$420\,\square^{0}$	5	gmina
		9 25 tymczasowo						
32	Bienkowce	100	—	—	—	1m $720\,\square^{0}$	6	„
33	Doliniany	165	—	—	—	6 morg.	5	„
						$1149\,\square^{0}$		
34	Fraga	90	—	16	—	—	40 fur	gmin. i proboszcz
35	Jabłusz	80	—	—	—	—	50 „	gmina
36	Jawcze	180	—	—	—	$\frac{1}{4}$ morg.	opał	gmin. i proboszcz
37	Kniehynicze	162	78	—	—	$847\,\square^{0}$	6	gmina
38	Oskrzesińce	170	—	—	—	$174\,\square^{0}$	4	„
39	Podkamień	100	—	27	—	—	—	„
40	*Pomonięta	20	—	—	—	—	—	„
41	Wasiuczyn	158	10	—	—	$1200\,\square^{0}$	5	gr. k. konsystorz
42	Dubryniów	100	48	24	—	—	10	gmina
43	Stratyn	204	75	8	—	1 morg	10	hr. Kon. Brzostowska
44	Bukaczowce	156	45	10	—	$\frac{1}{4}$ morg.	5	gmina
45	Czachrów	137	55	14	—	1 morg	10	„
46	Czerniów	120	20	12	—	$\frac{1}{2}$ morg.	10	„
47	Kozara	129	69	—	—	—	10	„
58	Kołokolin	132	30	—	—	$\frac{1}{4}$ morg.	10	gmina i dwór
49	Martynów nowy	189	—	—	—	5 morg.	6	gmina
50	Hreborów	105	—	10	—	—	—	„
		21 na opał						
51	Wiśniów	138	60	—	—	—	10	„
52	Żurów	139	65	—	—	—	10	gmina i dwór

16. Powiat Stanisławowski.

Szkoła główna w Stansławowie. Dotacya 4750 zł. — Szkoła trywialna dla panien. Dotacya 441 zł. i wolne mieszkanie. Patronem gmina.

Szkoła główna w Haliczu. Dotacya 1184 zł. 59 c. tudzież 16 sągów drzewa. Szkoła trywialna dla panien. Dotacya 261 zł. 68 c. Patronem gmina.

Liczba porządkowa	Miejsce szkoły	złr.	c.	zboża mierzyc	wiązek słomy	ogród	drzewa sągów	Komu przysługa prawo prezentacyi
1	Błudniki	100	—	14	—	$920\,\square^{0}$	6	gmina
2	Bednarów	99	73	—	—	—	—	„
3	Ciężów	78	75	—	—	$821\,\square^{0}$	8	„
4	Dubowce	220	75	—	5 kóp	$1000\,\square^{0}$	—	„
5	Jezupol	241	—	—	—	$680\,\square^{0}$	—	„
6	Komarów	106	—	—	—	—	—	gr. k. konsyst.
7	Krylos	42	—	46	—	—	6	g. k. Metropol.
8	Maydan	123	—	—	—	—	8	gmina
9	Wiktorów	111	—	—	—	—	—	„
10	Załukiew	178	—	—	—	—	6	gmin. i proboszcz
11	*Bryń	70	—	6	—	—	—	„
12	*Dorochów	60	—	6	—	—	4	„
13	*Kołodziejów	70	—	8	—	—	—	„
14	*Kurypów	60	—	—	—	—	—	„
15	*Ostrów	50	—	4	—	—	4	„
16	*Sielec	100	—	—	—	—	opał	gmina
17	*Temerowce	45	—	8	—	—	4	gmina i proboszcz
18	Mariampol	195	—	—	—	ogród	8	ks. E. Jabłonowska

Liczba porządkowa	Miejsce szkoły	Szkoła systemizowana — Dotacya w pieniądzach: złr.	c.	w naturaliach: zboża mierzyc	wiązek słomy	ogród	drzewa sągów	Komu przysłuża prawo prezentacyi
19	Chryplin	189	—	—	—	50□°	3	gmina
20	Czerniejów	189	—	—	—	—	3	gm. i gr. k. kons.
21	Chomiaków	136	50	—	—	380□°	6	„
22	Czukalówka . . .	89	25	—	—	—	39 fur	„
23	Jamnica	210	—	—	—	32□°	—	„
24	Krechowce	126	—	—	—	32□°	—	gmina
25	Opryszowce . . .	189	—	8	—	200□°	3	gmina i proboszcz
26	Pacyków	107	10	—	—	—	24	gmina
27	Pawełcze	189	—	—	—	1 morg	24 fur	„
28	Podłuże	109	—	—	—	—	6	gmina i proboszcz
29	Pasieczna	80	65	6	—	622□°	—	„
30	*Rybno	56	25	—	—	—	—	„
31	Uhrynów dolny . .	67	—	—	—	—	—	gmina i proboszcz
32	Uhrynów górny . .	105	—	—	—	80□°	36 fur	gmina
33	Uhorniki	189	—	—	18 kóp	440□°	—	„
34	Wołczyniec . . .	189	—	—	—	350□°	—	„
35	Zagwoźdź	106	57	—	—	—	40 fur	„
36	*Knichinin . . .	Uczy diak						
37	*Dobrowlany . . .	77	60	—	—	—	20 fur	gmina i proboszcz
38	*Kołodziejówka . .	131	60	2	—	368□°	—	gmina
39	*Tyśmieniczany . .	136	—	—	—	$^1/_4$ morg.	50 fur	gr. k. konsyst.
40	*Zabercze	65	—	—	—	2 morgi	50 „	gmina
41	Pobereże . . .	192	15	—	—	400□°	3 sagi	„
42	*Tumirz	60	—	—	—	—	—	„

Uwaga. Szkoły gwiazdką powyżej oznaczone, uważać należy za dotychczasowe.

(Ciąg dalszy nastąpi.)

Galicyjskie stanowe Towarzystwo kredytowe.

I.

Ze wszystkich krajowych Zakładów finansowych w Galicyi zaprowadzonych, najpierwszym w szeregu, najdawniejszym, i śmiało rzec można najważniejszym, jest galicyjskie stanowe Towarzystwo kredytowe ziemskie. Powstało ono w roku 1842., przebyło więc już całe ćwierć wieku. Ma zaś dotychczas jeszcze przydomek „stanowego“ Towarzystwa kredytowego, z powodu, iż według Statutów w dniu 3. listopada 1841. r. przez Najjaśn. Cesarza Ferdynanda zatwierdzonych, Stany galicyjskie przyjęły na siebie gwarancyą za wszelkie zobowiązania się Towarzystwa względem osób trzecich Stany też galicyjskie w Sejmie zgromadzone, wybierały po części Dyrekcyą Towarzystwa i sprawowały najwyższy nadzór nad jego działaniem. Dziś instytucya Stanów zniesioną została, Sejm galicyjski zbiera się na wcale odmiennych podstawach wyborów i składa się z elementów, które do dawniejszych Sejmów stanowych przystępu nie miały. Zbiorowa z resztą gwarancya Stanów wcale jest zbyteczną, galicyjskie bowiem Towarzystwo kredytowe, operując według zasad prawem określonych, samo w sobie daje najzupełniejsze bezpieczeństwo wierzycielom swoim, którzy w dobrach ziemskich, bezpośrednio Towarzystwu, a pośrednio wierzycielom jego za hipotekę służących, najzupełniejszą rękojmię posiadają. Zniesienie więc przydomku „stanowego Towarzystwa“ będzie właściwem następstwem zmian, jakie w ostatnich czasach zaszły w socyalnym i politycznym organizmie kraju naszego.

Nie będziem się tu rozwodzić nad zaletami i znaczeniem Towarzystw kredytowych w ogóle pod względem polityczno-ekonomicznym. Są one najpewniejszym środkiem podniesienia zamożności kraju, dostarczając kapitałów, które zwolna na drodze amortyzacyi, a zatem przez oszczędność i pracę spłacone być mogą. Komuż nie wiadomo, że pruskie Landschafty głównie się przyczyniły do wydźwignięcia rolnictwa w krajach zniszczonych długoletniemi wojnami, któż nie zna wielkiej przysługi i stanowczej ulgi, jaką Towarzystwo kredytowe ziemskie w Królestwie Polskiem w roku 1823. zaprowadzone, przyniosło ziemianom, w owych czasach bezprzykładną taniością i bezcennością produktów rolniczych do rozpaczy przywiedzionym. Nasze galicyjskie Towarzystwo kredytowe powstało wprawdzie w czasie daleko późniejszym, zawsze jednak znacznie się przyczyniło do utrzymania i podniesienia wartości dóbr ziemskich, do ułatwienia cyrkulacyi pieniędzy w rolnictwie, do uratowania od subhasty wielu majątków, których właściciele na innej drodze nie zdołaliby znaleść równie dogodnego i taniego kapitału dla spłacenia dawniejszych swych wierzycieli.

Według zamknięcia rachunków za drugie półrocze 1866. roku, stan pożyczek Towarzystwa naszego kredytowego wynosił z dniem 1. stycznia 1867. r. 16,605.565 zł. wal. austr., tyle też wynosiła ogólna suma listów zastawnych w obiegu będących. Pożyczki lokowane były na 1830. majątkach ziemskich, na których miały pierwszą hipotekę. Wartość majątków tych, obliczona według zasad dotąd w używaniu będących, wynosi: 61,820.168 zł. w. a. W przecięciu więc Towarzystwo kredytowe dawało pożyczki prawie tylko do czwartej części wartości dóbr ziemskich, na których wierzytelności jego są zahipotekowane. Pod względem bezpieczeństwa nie można więc żadnego robić zarzutu, i pewno żaden papier publiczny tak bezpiecznem ufundowaniem poszczycić się nie może.

Koszta administracyi, a mianowicie wydatki na płace, diurny, pensye, wynagrodzenia i wsparcia, na potrzeby kancelaryjne i nadzwyczajne wydatki, wynosiły w II. półroczu 1866. roku w ogóle 20.751 zł. 34 c. w. a. Nie są w to policzone koszta wygotowania listów zastawnych i strata przez zużycie sprzętów i maszyn, które w ogóle 1880 zł. 56 c. w. a. czyniły.

Własny majątek Towarzystwa wynosił z dniem 1. stycznia 1867. 1,001.030 zł. 60 c. w. a., od którego Towarzystwo w II. półroczu 1866. r. tytułem podatku dochodowego 2328 zł. 28 c. zapłaciło. Majątek Towarzystwa powstał najprzód z funduszu zakładowego przy założeniu otrzymanego w wysokości 551.725 zł. 21 c. w. a. a następnie z dodatku na zarząd i należytości za wygotowanie listów zastawnych przez stowarzyszonych dłużników Towarzystwa opłacanego, z procentu za zwłokę z powodu uchybienia rat, i z obrotu własnym majątkiem, co wszystko w ogóle po 24. latach doszło do sumy 449.305 zł. 39 c. w. a., pomimo iż od dnia 1. stycznia 1857. roku dodatek na zarząd zniesiony został. Przyznać więc wypada, iż zarząd Towarzystwa był sumienny i wzorowy i nikt pewno pod tym względem z żadnym zarzutem nie wystąpi.

Zaległości Towarzystwa u członków wynosiły z dniem 1. stycznia 1867. r. 174.756 zł. w. a. i w skutek takowych zaległości, 34 majątków ziemskich na przedaż wystawione być musiały. Chociaż cyfra powyższa stosunkowo dość jest znaczna, to jednak własny majątek Towarzystwa, fundusz jego rezerwowy z największą łatwością opieszałych dłużników zastąpić może, dopóki zaległości na drodze właściwej ściągnięte i funduszowi rezerwowemu zwrócone nie będą.

Od kilku lat odzywają się w niektórych pismach publicznych częste skargi na galicyjskie Towarzystwo kredytowe, jakoby celowi swemu nie odpowiadało, a zatem radykalnej reformy potrzebowało. Nie oszczędzano przy tej sposobności i Dyrekcyi Towarzystwa, zarzucając jej ospałość i obojętność dla dobra instytucyi, z dobrem ogółu ścisły związek mającej. Porównywano drobny stósunkowo zakres działania galicyjskiego Towarzystwa kredytowego z olbrzymim rozwojem podobnych instytucyi w krajach ościennych, a mianowicie w pogranicznem Królestwie Polskiem, gdzie Towarzystwo kredytowe było niejako osią, około której obracał się rozwój ekonomiczny kraju całego, aż do znanych wypadków ostatnich lat, które stan rzeczy w Królestwie Polskiem zupełnie zmieniły.

Zarzuty powyższe są zupełnie bezzasadne i niesłuszne, mianowicie o tyle, o ile się do Dyrekcyi galicyjskiego Towarzystwa odnoszą, Dyrekcya bowiem Statutów samowolnie zmienić nie może i owszem ściśle się do nich stósować musi. Wszakże reforma tychże statutów zapowiedziana już jest wnioskiem wys. Rządu na Sejmie krajowym z 1863. r., chociaż reforma przez rząd ówczesny zaproponowana, nie sięga poza zmiany z zniesienia Stanów galicyjskich i stosunku ich do Towarzystwa kredytowego wypływające, i po za przypuszczenie do udziału w Towarzystwie majątków ziemskich, w Wielkiem księstwie Krakowskiem położonych. Czyli zaś zmiana takowa wpłynąć zdoła na rozszerzenie zakresu działania galicyjskiego Towarzystwa kredytowego i do podniesienia jego znaczenia, to przyszłość chyba dopiero okaże.

Ci co znaczenie galicyjskiego Towarzystwa kredytowego zrównać by chcieli z znaczeniem kredytowego Towarzystwa w Królestwie Polskiem, jak było aż do wypadków lat ostatnich, ci chyba nie znają wcale okoliczności, w śród których Towarzystwo kredytowe w Królestwie Polskiem powstało, nie znają urządzenia jego, zupełnie odmiennego od owych podstaw, na których się galicyjskie Towarzystwo kredytowe opiera. W Królestwie Polskiem zaprowadzono Towarzystwo kredytowe w sposób niejako socyalno-radykalny. Tam według prawa z 1822. r., dłużnik właściciel dóbr ziemskich, przystępując do Towarzystwa kredytowego, zmuszał wierzyciela swego primo loco hypotekowanego, do przyjęcia listów zastawnych *al pari* bez względu na kurs ich, tam nawzajem wierzyciel zmusić mógł dłużnika właściciela majątku ziemskiego, do przystąpienia do Towarzystwa kredytowego i spłacenia go listami zastawnemi. Co więcej Towarzystwo kredytowe na drodze substytucyi prawnej spłacało bezpośrednio wierzyciela pierwszą hypotekę mającego, nie troszcząc się wcale i nie pytając o prawa wierzycieli niżej hypotekowanych.

Wcale inaczej u nas w Galicyi według prawa z 1841. roku. Prawo to strzegło się wszelkiej dowolności, przestrzegało najsumienniej praw wierzycieli niżej zahipotekowanych, żądając żeby ci przyznali pierwszeństwo hypoteki dla sumy na rzecz Towarzystwa kredytowego, tabularnie przejść mającej i dla wszystkich praw temuż Towarzystwu przysługujących. Wszelki więc radykalizm i socyalizm obcy był prawu Towarzystwo kredytowe w Galicyi zaprowadzającemu.

Dla usprawiedliwienia chociaż w jednej części owego radykalizmu, który Towarzystwu kredytowemu w Królestwie Polskiem zarzucano, przytoczyćby można, iż radykalizm ten jest tylko pozorny, mianowicie w tem, iż dozwala na proste podstawienie Towarzystwa kredytowego w prawa wierzyciela primo loco hypotekowanego, że nie żąda przyznania pierwszeństwa hypotecznego od wierzycieli niższą hypotekę mających. Bo pierwszeństwo hypoteczne jest faktem jawnym, zaprzeczyć się nie dającym, przyznanie więc tego co jest, zupełnie jest zbyteczne i działanie Towarzystwa kredytowego znacznie utrudnia i nawet tamować może. Nadto zajęcie miejsca prywatnego wierzyciela przez Towarzystwo kredytowe, praw wierzycieli niżej hypotekowanych w niczem nie narusza, nie zmienia bowiem cyfry, jaka przed niemi na majątku ziemskim ciążyła, ani też nie nadaje Towarzystwu innych praw krom tych, co prywatnemu wierzycielowi którego miejsce Towarzystwo zajęło, już przysługiwały. Spieszniejsza bowiem egzekucya, jedyny wyjątek dla Towarzystwa kredytowego z pod pospolitego prawa, jak w podobnym przypadku zachodzi, nadwerężeniem praw wierzycieli, niżej hypotekowanych nazwaną być nie może.

Nie dziw że w obec tak odmiennej podstawy, na której galicyjskie Towarzystwo kredytowe zaprowadzone zostało, nie mogło ono nigdy dójść do takiego rozwoju i takiego znaczenia, jak Towarzystwo kredytowe w Królestwie Polskiem. To nie wina Dyrekcyi, której pod tym względem nic zarzucić nie można. Galicyjskie Towarzystwo kredytowe żadnym sposobem nie mogło sprostać ani się mierzyć z instytucyą, jaka w Królestwie Polskiem do niedawna egzystowała. Lecz zaprzeczyć nie można, jak to w dalszym wywodzie cyframi okażemy, iż galicyjskie Towarzystwo kredytowe ustępować musi nawet przed zakładami finansowemi w innych prowincyach monarchii zaprowadzonemi, które, śmiało rzec można, ze szkodą Galicyi zwolna miejsce krajowego Towarzystwa zająć usiłują. A tem bardziej to uderza, iż krajowe nasze Towarzystwo kredytowe nie mając żadnych zysków na celu, większe powinnoby nastręczać dla majątków ziemskich korzyści, niż instytucye obcokrajowe, które sobie za pośredniczenie między dłużnikiem a wierzycielem sowite prowizye płacić każą. Rzecz ta zasługuje zaiste na bliższy rozbiór, który będzie przedmiotem następnego artykułu, w piśmie niniejszem zamieścić się mającego.

Kościół farny w Żółkwi.

(Ciąg dalszy. — Ob. nr. 1., 2., 3. i 4.)

Wielki ołtarz sparty na czarnych marmoryzowanych kolumnach, tudzież pomniki z ciemnego czerwonego marmuru uwydatniają się wspaniale na tle ścian jasnych. Po lewej stronie kościoła u ściany środkowej umieszczona ambona zasługuje na uwagę, szczególniej z powodu prześlicznie rzeźbionego popiersia Chrystusa, z cierniową koroną, z białego marmuru w medalionie. Jest to dzieło pomysłu i wykonania znakomitego naszego rzeźbiarza Filippiego, któremu poruczoną była restauracya pomników kościoła Żółkiewskiego, i który jej chlubnie z artystycznem znawstwem i zastosowaniem się do właściwege pierwotnego charakteru pomników, dokonał.

Obejrzawszy kościół, zwróćmy się do pomników.

Tuż obok wielkiego ołtarza po obu stronach u ścian umieszczone są kute z czerwonego marmuru naturalnej wielkości posągi, we framugach ozdobnych gzemsami i kapitelami, o kolumnach z białego marmuru stylu koryncklego. Po prawej od ołtarza stronie posągi wyobrażają Hetmana Żołkiewskiego i syna jego Jana. Po stronie przeciwnej dwa odpowiednie pierwszym posągi przedstawiają Reginę z Herburtów Żółkiewskę, wdowę po Hetmanie i córkę ich Zofię z Żółkiewskich Daniłłowiczowę, obie w stroju zakonnym, w takim jaki nosiły w czasie wyprawy mężów swych na wojnę i w jakim były pochowane.

Posąg Hetmana i kanclerza wyobraża go w zbroi pancernej, z mieczem u boku, w prawej ręce trzyma buławę, w lewej pieczęć; u stóp hełm leży. Obok w drugiej framudze tegoż pomnika stoi posąg Jana Żółkiewskiego w takiejże zbroi z buzdyganem w ręku. Podobieństwo rysów twarzy obu zdaje się wiernie zachowane. U góry pomnika nad posągiem Hetmana przedstawiony w rzeźbie patron jego św. Stanisław, wskrzeszający Piotrowina. — Nad posągiem syna podobnież umieszczony patron jego św. Jan Ewangielista.

W górze pomiędzy obu posągami dwaj leżący rycerze trzymają połączne herby rodzinne. U szczytu św. Michał smoka dzidą przebijający.

Podobnież na pomniku przeciwległym na kolumnie po nad posągiem Hetmanowej umieszczona jej patronka św. Regina, a nad posągiem córki św. Zofia; a po nad rycerzami, trzymającymi tarczę herbową, u szczytu pomnika umieszczona Matka Boska z Panem Jezusem.

Kiedy się zabierano do restauracyi pomników, powstało pytanie jakie na nich umieścić napisy? Napisów albowiem nie było już żadnych. Ślad tylko po nich pozostał na płytach marmurowych pod posągami w obu pomnikach. Rozpoznać można było że napisy te były głoskami metalowemi, osadzonemi na gwoździach wbitych w płyty marmurowe. Pomimo zniszczenia napisów z pozostałych śladów dawało się jeszcze dopatrzeć iż na pomniku Stanisława i Jana Żółkiewskich był umieszczony wiersz z Wirgilego: „Exoriare aliquis nostris ex ossibus ultor“; a na pomniku Reginy Żółkiewskiej i jej córki napis z księgi Judyty: „Væ genti insurgenti contra genus meum! Deus enim omnipotens vindicabit in eis!.“

Słów tych nie przytacza Starowolski, który napisy pomników kościoła Żółkiewskiego podobnie jak innych w szacownem swem przechował dziele. Starowolski inne napisy znalazł na pomnikach Żółkiewskich. Okoliczność ta wskazuje że pierwotnie były tu pomniki inne, z innemi napisami; a dzisiejsze są już późniejsze, w miejscu tamtych postawione, jak domniemywać się można najpewniej przez Króla Jana III. Przechowane przez Starowolskiego napisy potwierdzają stanowczo to domniemanie. Czytamy w przytoczonych pzzez Starowolskiego napisach że pomniki Stanisława i Jana Żółkiewskich, tudzież Reginy Żółkiewskiej wystawiła jedyna córka i siostra Zofia z Żółkiewskich Daniłłowiczowa, a pomnik tejże Zofii Daniłłowiczowej wystawił syn jej Stanisław Daniłłowicz. Tymczasem obadwa dzisiejsze pomniki tak Hetmana i syna Jana, jakoteż Hetmanowej i córki jej Zofii, są postawione jednocześnie, jak widać z tożsamości stylu i całej ich budowy. Nie mogłaby też wystawić ich Zofia Daniłłowiczowa, skoro obie z matką spólny mają pomnik; widocznie więc pomnik ten już po śmierci jej postawionym być musiał. Napisy na tych późniejszych pomnikach były inne jak na pierwotnych, przez Starowolskiego widzianych. Postanowiono aby przy obecnem odnowieniu zachować napisy tak późniejsze, jak i dawniejsze zachowane u Starowolskiego. Stosownie do tego postanowienia umieszczono na pomniku Stanisłwa i Jana Żółkiewskich, w zdłuż całej płyty nagrobkowej pod obu posągami, dużemi żłobionemi w marmurze a następnie wyzłoconemi głoskami ów Wirgiliuszowy, zatarty niegdyś z rozkazu władzy obwodowej, wiersz:

„Exoriare aliquis nostris ex ossibus ultor!.“
(Powstanie wielki z kości naszych mściciel!.)

Poniżej zaś płytę przedzielono od góry do dołu linią złoconą we dwie połowy; na przedziałce pod posągiem Hetmana umieszczono napis ze Starowolskiego:

D. O. M.

Stanislaus in Żołkiew Żołkiewski

Regni Poloniæ Cancellarius et Exercituum Dux Supremus Barensis, Jaworoviensis, etc. Capitaneus.

Cosacis Rebellibus debellatis, Tartaris ad Vdyczam profligatis, Moschorum Tyranno capto, et eorum Monarchia domita, cum Victor ac Triumphator Orbi terrarum claresceret, ne et in coelis triumphali pompa, et victrici corona careret, in Moldavia ad Tyram cum Tartaris fortiter dimicando, pro Fide Christi et Patria sacra victima occubuit, Anno Reparatæ Salutis M.DC.XX. Octob. 6. ætatis suæ LXX. Truncus ejus publico luctu domesticis Penatibus illatus est. Caput Bizantii Barbarorum insolentiæ expositum, magnaque postea mœstissimæ Conjugis cura inde reportatum, in hoc teguntur tumulo,

Tibi hostis ad terrorem,

Tibi hospes ad exemplum.

(Ciąg dalszy następi.)

Dokumenta i dyplomy.

Lednica. Wieliczka. Rok 1389.

W ziemstwie krakowskiem Miasto Wieliczka od Rudyców górę Homuh, pole, karczmę i ośm ogrodów za sto grzywien z dodatkiem innych posiadłości kupuje.

1 Nos **Drogomirus** Judex et **Krzesslaus** Subiudex t(er)re
Crac(oviensis) g(e)n(er)ales Notu(m)faci(mus) quib(us) expedit |
2 vniu(er)s(is) p(ræse)ntem l(ite)ram insp(e)ctur(is) Q(uod) cu(m)
p(ro) tribunalj sedeba(mus) accedens ad n(ost)ram n(ost)ro-
3 r(um)q(ue) assessor(um) | p(ræse)nciam hono(rabi)lis vir d(o-
min)us Joh(an)nes Canonic(us) Crac(oviensis) et Pleban(us)
4 Woynicen(sis) filius d(omi)ni Rudice Suc|Camerary Plocen(sis).
h(er)edisq(ue) de Skrzidlna, nomi(n)e et voce p(ræ)d(i)c(t)i
5 p(at)ris sui et alior(um) fratru(m) suor(um) | no(n) co(m)-
pulsus n(e)c coactus aut aliq(uo) dolo c(ir)cu(m)uent(us). sed
6 de bona animi sui deliberac(i)one co(n)silioq(ue) | suor(um)
amicor(um) p(ræ)habito vnu(m) Monte(m) Homuh an(te) Ciui-
(ta)te(m) **Wieliczka** situatu(m). et Campu(m) c(ir)ca Tha-
7 b(er)na(m) | Ponedzalek d(i)c(t)am. octo ortos et Thab(er)-
nam. p(ræ)d(i)c(t)am penes p(ræ)d(i)c(t)am Ciuit(atem) cu(m)
8 om(n)ib(us) et singulis | utilitatib(us) que ibid(em) su(n)t u(e)l fieri
quo(modo) l(ibet) p(ro)uisione meliori mediante poss(un)t in fut(ur)o.
9 s(e)c(un)d(u)m. q(uod) s(un)t | p(ræ)misa in suis met(is) longe
lateq(ue) c(ir)cu(m)f(ere)ncialit(er) distincta. p(ro)ut solus c(um)
10 patre suo a t(em)p(or)ibus | retroact(is) tenuit h(ab)uit et
possed(i)t Nichil p(ro) se aut p(at)re suo p(ræ)d(ict)o u(e)l
11 ip(s)or(um) legitt(im)is successorib(us) Juris dominy et utili-
tat(is) in p(ræ)miss(is) res(er)uando.. Honest(is) et p(ro)uidis
12 viris domi(ni)s Consulib(us) | totiq(ue) Co(m)mu(n)itati Ci-
uit(atis) in **Weliczka.** ip(s)or(um)q(ue) liber(is) et legit-
t(im)is successorib(us). p(ro) Centu(m) marc(is) g(r)ossor(um) |
13 Pragen(sium) nu(me)ri c(on)sueti in Regno dec(ur)rent(is).
14 Duob(us) campis. area Tyoraschconis. prato et duob(us) | gays
an(te) **Ledniczam.** q(uod) pratu(m) Ratholdi di(ctum). in-
p(er)petuu(m) vendid(i)t et Jur(e) h(ær)editar)io resignauit Re-
15 nu(n)cciatis | om(n)i repetic(i)oni et rehabic(i)oni p(ro) p(ræ)-
miss(is), sed p(er) ip(s)os Concordie [1]) ip(s)or(um)q(ue)
16 co(m)muni(ta)te(m) p(er)petuis t(em)p(or)ibus | tenend(is)
vendend(is) donand(is) co(m)mutand(is) utifruend(is) et p(ro)ut
ip(s)is melius videbi(tur) c(on)u(er)tend(is). p(ro)mitte(n)s |
17 eciam p(ro) p(ræ)d(i)c(t)o p(at)re suo d(omi)no Rudica. q(uod)
om(n)ia p(ræ)missa ip(s)is Co(n)sulib(us) debet et tene(tur) re-
18 signare. | trade(re) et renu(n)cciare. In cui(us) rej testi(m)o-
(niu)m Sigilla n(ost)ra p(ræse)ntib(us) s(un)t appe(n)sa Act(um) [2])
19 dat(um) **Crac(oviae)** die b(ea)tor(um) | Petri et Pauli Ap(o-
sto)lor(um) Anno D(omi)ni **Mo CCCo LXXX nono.** p(ræ-
20 se)ntib(us) his Sulcone Judice Andrea | de Rambesczicz Borcone
de Tsczenecz Burgrabys Castri Crac(oviensis). P(ra)ndotha de
21 Neprzeschna | Clemente de Curow Jo(hanne) de Czulicz h(ær)e-
dib(us) et alys m(u)lt(is) fidedignis t(estibus).

My ***Drogomir*** *Sędzia i* ***Krzesław*** *Podsędek całej ziemi krakowskiej, wiadomo czynimy wszystkim, którym wypada niniejsze pismo przeglądnąć: Gdyśmy sąd sprawowali, stając przed nami i przysięgłymi naszymi Czcigodny Mąż Pan Jan, Kanonik krakowski a wojnicki Pleban, syn Pana Rudycy Podkomorzego płockiego a dziedzica ze Skrzydlny, imieniem i głosem pomienionego ojca i drugich braci swoich, nie przynaglon ani przyniewolon lub podstępem jakim uwiedzion, lecz dobrze się namyśliwszy i od przyjaciół swoich zasiągnąwszy rady, górę Homuh przed* ***Wieliczką*** *się znajdującą, tudzież pole koło karczmy Poniedziałek zwanej, ośm ogrodów i karczmę wspomnioną pod miastem przerzeczonem, ze wszystkiemi w ogóle i w szczególności pożytkami, z tamtąd idącemi, lub w przyszłości przy lepszej pieczy jakimkolwiekbądź sposobem uzyskać się mogącemi: tak jako powyższa posiadłość miedzami wzdłuż, wszerz i ze wszystkich stron oddzielona: jako ją sam z ojcem swoim od dawniejszego czasu dzierżył, miał i posiadał: sobie lub ojcu swojemu albo prawowitym spadkobiercom żadnej władzy ani pożytku ną posiadłości tej nie zastrzegając, — Uczciwym i Opatrznym Mężom, Panom Radźcom, tudzież całej Gminie Miasta* ***Wieliczki****, dzieciom i prawowitym następcom ich, za sto grzywien groszy praskich liku zwyczajnego, w królestwie przyjętego, za dwoje pola, za dworzysko Tioraszka, za łąkę i dwa gaje pod* ***Lednicą****, która-to łąka Ratołdową zwana, przedał na wieczność, i prawem dziedzicznem odstąpił; zrzekłszy się zarazem żądania i powrócenia przerzeczonej posiadłości, którą ciż Radźcy i Gmina ich wieczyście dzierżyć, przedać, darować, zamienić, z niej użytkować lub nią, jako im najlepiej zdawać się będzie, rozrządzić mogą. Oświadczył także za wspomnionego ojca swojego Pana Rudycę, iż winien jest i obowiązany tymże Radźcom wszystko przerzeczone zdać i wszystkiego się zrzec. Na świadectwo czego pieczęcie nasze u niniejszego zawieszone. Działo się i dano w* ***Krakowie*** *w dzień świętych Piotra i Pawła Apostołów lata Bożego* ***Tysiącznego Trzechsetnego Ośmdziesiątego Dziewiątego*** *w przytomności Sułka Sędzi, Andrzeja z Rąbieszyc, Borka ze Trzcieńca, Burgrabiów grodu krakowskiego; Prandoty z Nieprześny, Klemensa z Kurowa, Jana z Czulic, dziedziców, i wielu innych wiarygodnych świadków.*

Z oryginału pergaminowego. Mierzy u góry 270, u dołu 267, z lewej 167, a z prawej strony 18 milimetrów. Pieczęci dwie było u niego zawieszonych, lecz od prawej tylko pozostał paseczek pergaminowy. Na odwrotnej stronie znajdują się następujące napisy:

Ponyedzyalek
Ponyedzyalek ortos octo.
Decimus
1389
Nr. 12 Visu(m)
Eptio alterius partis | Kłosowa
Nr. 65.
Nr. 12.

Poniedziałek.
Poniedziałek, ośm ogrodów.
Dziesiąty
1389
Liczba 12. widziano.
Kupno drugiej części Kłosowa.
Liczba 65.
Liczba 12.

[1]) Tego wyrazu tylko dwie pierwsze litery są pierwotne; dalsze odmienną ręką, pismem drobniejszem i czarniejszym atramentem na skrobaninie później dopisane. Związek wskazuje, że tu stać powinno i pierwotnie stało „Consules". — [2]) Opuszczony spójnik „et".

Wolański Franciszek Ksawery.

Redaktor odpowiedzialny **Adolf Rudyński.** Z c. k. Drukarni rządowej.